

Kinnitatud

Eesti Kirjandusmuuseumi teadus- ja haldusnõukogu
otsusega 03.04.2017 nr 8-1/31

**EESTI KIRJANDUSMUUSEUMI ARENGUKAVA
AASTATEKS 2017–2020**

SISUKORD

I.	Sissejuhatus	2
II.	Missioon	5
III.	Visioon	5
IV.	Põhiväärtused	6
V.	Strateegia alused	6
VI.	Strateegilised eesmärgid	7
VII.	Teadus- ja arendustegevus	8
VIII.	Personal ja juhtimine ja finantsmajanduslik tegevus ja ruumiprogramm	13
IX.	Riskid ja arengukava rakendamine	15
	Lisa 1. Eesti Kirjandusmuuseumi IT-arengukava aastateks 2017–2020	16

I. SISSEJUHATUS

Eesti Kirjandusmuuseum (asutatud 1909. a; edaspidi EKM) on Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav riigi teadus- ja arendusasutus, mis ühtlasi täidab ka riigi keskse teadusliku mäluasutuse ülesandeid, hallates olulisi kultuuriloo ja rahvaluule (folkloristika) teaduslikke arhiive ning eesti rahvusteaviku ja vanaraamatu kogusid ning tagab nende strateegilise arendamise, täiendamise, säilimise ja kättesaadavaks tegemise.

EKM on rahvusvaheliselt tuntud humanitaaruuringute keskus ja Eesti-uuringute Tippkeskuse (TK145, 2015–2023) juhtasutus. Tippkeskuses osalevad partneritena oma eriala silmapaistvad uurimisrühmad ja teadlased Eesti Keele Instituudist, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiast, Tartu Ülikoolist, Tallinna Tehnikaülikoolist ja Tallinna Ülikoolist.

EKM on Eesti juhtiv rahvusteaduste keskus, mis keskendub eesti ja soome-ugri, aga ka teiste rahvaste kultuuriloo, kirjanduse ja folkloristika valdkonna uurimisele ning allikmaterjalide kogumisele, säilitamisele ja kättesaadavaks tegemisele.

EKM-i uurimistöö on seotud rahvuslikku kultuuripärandit haldavate arhiivide ja teaduskogudega Arhiivraamatukogus, Eesti Kultuuriloolises Arhiivis, Eesti Rahvaluule Arhiivis ja folkloristika osakonnas.

Kultuuripärandit hoidvate ja uurivate osakondade tööd toetavad EKM Teaduskirjastus ja haldusosakond, sh IT-valdkonna töörühm, restaureerimislabor, köitekoda, fotolabor ja -studio, fotode, käsikirjade ja trükiste digiteerimislaborid, helistuudio, audiovideo digiteerimiskeskus ning asutuse keskne arhiiviinfosüsteem-digihoidla.

EKM-is tehtava teadusliku uurimistöö sisuks on rahvusteaduste arendamine, vastavate alus- ja rakendusuurimuste teostamine ning uurimistulemuste publitseerimine, allikmaterjalide avaldamine, elektrooniliste andmebaaside ja teabekeskondade arendamine. Uurimistöös kasutatakse digihumanitaaria meetodeid.

EKM osaleb Eesti ning rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevuse programmides, arendab teadus- ja kultuurialast koostööd kahe- ja mitmepoolsete lepingute alusel nii

Eesti kui ka välismaiste partneritega. EKM teeb koostööd eriala-institutsioonidega Eestis ja välismaal ning tugineb tippkeskuse akadeemilisele sünergiale.

EKM tegeleb nii eesti kui teiste etniliste rühmade keele- ja kultuurinähtuste komplekssete uuringutega, mille fookuses on kultuuri- ja kirjandusteadus, biograafika, pärandkultuur ja folkloristika, etnomusikoloogia ja usundilugu ning mis haakuvad raamatuteaduse ja keeleuuringutega.

EKM kogub ja säilitab rahvuslikku kultuuripärandit ja allikmaterjale, mis muudetakse teaduslikult kirjeldatud kollektsioonide loomise kaudu kättesaadavaks uurijatele ja laiemale avalikkusele. Arhiivides ja arhiivraamatukogus kindlustatakse nende säilimine vastavalt Eesti ja rahvusvahelistele nõuetele ja standarditele.

Lähtuvalt säilituseksemplari seadusest on uurijate nõuetekohaseks teenindamiseks loodud kolm autoriseeritud töökohta.

EKM on oma senises tegevuses jälginud lõppenud arengukavas sõnastatud missiooni, visiooni ja põhiväärtuseid. EKM-i põhiväärtused on olnud keskendunud inimestele, kogudele, keskkonnale ja teabe usaldusväärsusele. Käesolevas arengukavas täpsustatakse EKM-i missioon, visioon ja põhiväärtused.

EKM on täitnud senised strateegilised eesmärgid. Täpsustunud ning kirjeldatud on EKM-i teaduskollektsioonide kogumispõhimõtted ning vastav dokument „Eesti Kirjandusmuuseumi kogumispõhimõtted“ on esitatud tutvumiseks Kultuuriministeriumile ning Haridus- ja Teadusministeriumile. Teadusuuringute tase on tõusnud ning tagatud on kõrgetasemeliste alusuuringute järjepidevus ja interdistsiplinaarne teaduskoostöö teiste teadusasutustega. Tänu nende strateegiliste eesmärkide täitmisele taotles EKM 2015. aastal edukalt „Eesti-uuringute Tippkeskuse“ projekti.

EKM on jätkanud vaimse kultuuripärandi kogumist, säilitamist, jäädvustamist ja uurimist, ning vahendamist avalikkusele uurimuste, allikapublikatsioonide ja teabekeskondade kaudu; jätkunud on järjepidev töö arhiivimaterjalide teadusliku korrastamise ja süstematiseerimisega erialaandmebaasides. Osaletakse mäluasutuste valdkondlike infosüsteemide arendamisel ja sisu loomisel (ESTER, ERB, DEA, DIGAR, ISE, BaltHerNet jmt). Kohapärimuse-alane teave moodustab osa Muinsuskaitseameti hallatavast riiklikust koondandmebaasist. Osana Eesti teaduse infrastruktuuri teekaardi objektist „Eesti e-varamu ja kogude säilitamine“ on loodud koos partneritega e-varamu portaal (<https://www.e-varamu.ee/>), kus on kättesaadav ka

infosüsteemi Kivike (**K**irjandusmuuseumi **V**irtuaalne **K**elder) sisu. EL struktuurifondide vahenditest on EKM soetanud digiteerimis- ja restaureerimisseadmeid, arendanud välja fotode, käsikirjade ja trükiste säilitus- ja digilaborid ning viinud uuele tasemele helistuudio ja nüüdisaegse aparatuuriga audiovisuaalse materjali digikeskuse. Tõhustatud on tagatiskoopiate loomist ja varundamist. Infosüsteem Kivike on varundatud ka Tartu Ülikooli serverites, vanema perioodika tagatisfailid on arhiveeritud Eesti Rahvusraamatukogu serverites. Välja on kujundatud digiteerimise kompetentsikeskus. Tänu nende strateegiliste eesmärkide täitmisele rahuldati EKM-i taotlus ASTRA programmis „EKM-i arendamine rahvusvahelisel tasemel digihumanitaaria keskuseks“. EKM on saanud Eesti teaduse teekaardi objekti „Eesti keeleressursside keskus“ konsortsiumi liikmeks eesmärgiga avada oma kultuuriloolised ja rahvaluulealased andmebaasid ka keeleanalüüsiks. Eesti Keeleressursside Keskuse kaudu on EKM-i kogud liidestatud ka CLARIN ERIC keskse võrgustikuga. Jätkub koostöö digitaalsete teenuste osutamisel tuumiktaristu „Eesti e-varamu ja kogude säilitamine“ raames.

Täidetud on teadus- ja arendustegevuse eesmärgid. EKM-is täidetakse 2017. aastal kolme institutsionaalset uurimisteemat ning ühte personaalset uurimisteemat.

Täidetud on personali ja juhtimisega seotud eesmärgid. EKM-i finantsmajanduslik olukord on märgatavalt paranenud. Täidetud on asutuse ruumiprogramm, seda eelkõige tänu juurdeehitusele ja moodsate hoidlate valmimisele ja sisustamisele EL struktuurifondide kaasabil.

EKM-i arengukava aastateks 2017–2020 määrab EKM-i arengu järgmiseks neljaks aastaks ning toob esile tähtsamad põhisuunad. Arengukava koostamisel on lähtutud eelkõige EKM-i põhimäärusest ja Eesti Vabariigi seadustest ja kehtivatest strateegilistest arengukavadest.

II. MISSIOON

Eesti Kirjandusmuuseum on tänapäevane teadus-, arendus- ja mäluasutus, mis täidab ka arhiivi funktsiooni. EKM tegutseb selle nimel, et arendada humanitaarteadusi, luua uusi teadmisi, koguda igakülgset teavet Eesti kultuuri, sh folkloori, keele, suulise ja kirjaliku sõnakultuuri dünaamika ja representatsioonide kohta, et tagada eesti keele,

kultuuri ja eestikeelse humanitaarteaduse järjepidevus. EKM-i missiooniks on Eesti kultuuriruumiga seotud vaimse kultuuripärandi kogumine, pikaajaline säilitamine, uurimine ning selle tegevuse käigus koondatud ja loodud teabe teaduslik mõtestamine ning võimalikult mitmekülgne vahendamine avalikkusele lokaalses ja globaalses ulatuses.

III. VISIOON

Eesti Kirjandusmuuseumi visioon on olla Euroopa olulisemaid teadusasutusi ja rahvuslikke keskarhiive hoidvaid mäluasutusi, mis loob, kogub, arendab, säilitab ja teeb digitaalselt kättesaadavaks ning mõtestab Eesti ja eestikeelset kultuuri kogu maailma teaduse ja kultuuri hüvanguks, et konkurentsivõimeliselt kaasa rääkida tänapäevases rahvusvahelises avatud teaduses. EKM-i töötajad tagavad oma tegevusega eesti keele, sealhulgas teaduskeele, ja kultuuri loova järjepidevuse ning oluliste kultuurinähtuste teadusliku dokumenteerimise, eesti kultuuri kesksete kogude turvalise säilimise ning ajaloolise kultuuripärandi avalikku käibesse toomise. EKM-i töötajad rakendavad innovaatseliselt infotehnoloogia võimalusi ja meetodeid andmete analüüsimisel ja kättesaadavaks tegemisel.

IV. PÕHIVÄÄRTUSED

Eesti Kirjandusmuuseumi põhiväärtused keskenduvad inimestele, kogudele, töökeskkonnale ja teabe usaldusväärsusele.

Inimesed. EKM väärtustab oma töötajaid, loob nende arenguks parimad võimalused ning tagab neile akadeemilise vabaduse, toetuse loovusele ja uutele ideedele.

Kogud. EKM-i kultuuriloo, rahvusteaviku, vanaraamatu ja rahvaluule teaduskollektsioone täiendatakse regulaarselt vastavalt EKM-i kogumisstrateegiale ja säilituseksemplari seadusele. Teaduskollektsioone arendatakse lähtuvalt teaduslikest põhimõtetest, teadustöö vajadustest, eesmärgist tagada andmete representatiivsus ja usaldusväärsus; silmas peetakse Eesti avalikkuse ootusi ja vajadusi. EKM-i kogudesse on koondatud oluline osa eesti kultuuri- ja teaduspärandist ning nende riiklikul tasemel

korraldatud haldamine annab ühiskonnale vajaliku kindlustunde eesti keele ja kultuuri andmete säilimise osas.

Töökeskkond. EKM-i töökeskkond põhineb asutuse väljakujunenud jaotusel osakondadeks. EKM-i töökeskkond on nüüdisaegne, mugav ja koostööd soodustav, töökohad on varustatud tänapäevaste kommunikatsioonivahendite ja tehnoloogiliste võimalustega. Teaduskollektsioonide hoidlad ja säilitustingimused, samuti laborid vastavad rahvusvahelistele nõuetele ja tagavad ligipääsu erisugustele, sh digitaalsetele ressurssidele.

Teabe usaldusväärsus. EKM pakub usaldusväärset teaduspõhist teavet uurimistulemuste, avaliku teenuse ja konsultatsioonide vormis või mistahes muul moel, informatsioon põhineb allikmaterjalide asjatundlikul kriitilisel läbitöötamisel.

V. STRATEEGIA ALUSED

Eesti Kirjandusmuuseum lähtub oma arengustrateegias Eesti põhiseaduse väärtustest ja järgmistest dokumentidest:

- Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus;
- Eesti Kirjandusmuuseumi põhimäärus;
- dokument „Eesti Kirjandusmuuseumi kogumispõhimõtted“;
- Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014–2020 „Teadmispõhine Eesti“;
- Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukava „Tark ja tegus rahvas 2015–2018“;
- Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukava „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“;
- „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“;
- Riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)“;
- Riiklik programm „Eesti keeletehnoloogia 2011–2017“;
- Riiklik programm „Rahvuskaaslaste programm 2014–2020“;
- Säilituseksemplari seadus.

VI. STRATEEGILISED EESMÄRGID

Eesti Kirjandusmuuseumi kui nüüdisaegse rahvus- ja rahvusvahelise teadus- ja arendusasutuse põhieesmärgiks on aidata kaasa eesti keele, kultuuri ja teaduse täisväärtuslikule toimimisele. EKM-i eesmärgiks on tagada rahvuskultuuriga seotud uuringute järjepidevus ja kvaliteet, kindlustamaks vaimukultuuri edendamist ning rahvusliku identiteedi säilimist ja tugevdamist tänapäevases infoühiskonnas. Selle saavutamiseks EKM:

- tagab eestikeelse rahvusteaduse konkurentsivõimelisuse, oskussõnavara kasutamise ja arendamise oma valdkondades;
- tagab interdistsiplinaarsete kodumaisel ja rahvusvahelisel teaduskoostööl põhinevate alusuuringute järjepidevuse ning kõrge taseme, otsib ja arendab humanitaarteadustele sobivaid uusi meetodeid, infotehnoloogilisi lahendusi ja rakendab uudseid tehnoloogiaid;
- panustab olemasolevate uurimisrühmade arendamisse ja uute perspektiivsete rühmade loomisesse;
- tagab olemasolevate avalike teenuste osutamise ja arendamise arhiivide ja arhiivraamatukogu uurimissaalides ja erialaspetsiifiliste teabekeskondade vahendusel;
- hoiab infotehnoloogilise arhitektuuri ja taristu maailmatasemel, vastavasisulisel tegevusel lähtuvad „Eesti Kirjandusmuuseumi IT-arengukavast aastateks 2017–2020” (Lisa 1);
- konsolideerib IT-taristut, arvestades kasutajate ning töörühmade vajadusi;
- kujuneb juhtivaks digihumanitaaria keskuseks Eestis;
- algatab ja viib läbi uusi valdkondlikke kultuuri- ja teaduspärandi digiteerimisprojekte;
- aitab kaasa rahvuslikku kultuuri- ja teaduspärandit sisaldavate teaduskollektsioonide riikliku kogumis- ja säilitusstrateegia väljatöötamisele ning rakendamisele, lähtudes EKM-is välja töötatud kogumispõhimõtetest;
- rahvusvahelises plaanis on EKM mitmel tasandil integreeritud Euroopa Liidu teadus- ja kultuuripoliitikasse.

VII. TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS

Eesti Kirjandusmuuseum on Eesti juhtiv humanitaarteaduste keskus, kus arendatakse rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist teadustööd koostöös kõigi huvitatud institutsioonidega kodu- ja välismaal.

Aastail 2015–2023 kujundab kogu Eesti humanitaaruuringute arengusuundi Eesti-uuringute Tippkeskus, mille juhtpartner on EKM.

EKM-i eesmärk on osaleda programmi Horisont 2020 ja muudel rahvusvahelistel projektikonkurssidel. Jätkatakse koostööd rahvusvahelise partneritega (koostöölepped seitsme Põhja-, Ida- ja Kesk-Euroopa uurimiskeskusega jm). EKM panustab ühispublikatsioonidesse, (välis)teadlaste, -doktorantide kaasamise, sh laialdaste piirkondade kõrvutatavasse vaatlemisse koostöös rahvusvahelise meeskonnaga.

EKM on rahvusvahelises teadusruumis nähtav. EKM-i töötajad on kaasatud juhtkomiteede kaudu oma valdkonna teadussuundade kujundamise protsessi ülemaailmsetes erialavõrgustikes.

EKM-is teostatakse alusuuringuid uurimistoetuste ning riiklikult toetatud arendus- ja rakendusprojektide kaudu.

Teadustöö tulemused avaldatakse juhtivates teadusajakirjades, teadusartiklite kogumikes, monograafiates ja erialaspetsiifilistes monumentaalväljaannetes. Regulaarselt tutvustatakse uurimistöö tulemusi Eestis ja rahvusvahelisel konverentsidel. Avaldamisel eelistatakse avatud juurdepääsuga (*Open Access*) väljaandeid.

EKM-i teadusväljund on tihedalt seotud vanaraamatu, rahvaluule ja kultuuriloo teaduskollektsioonidega Arhiivraamatukogus, Eesti Rahvaluule Arhiivis, Eesti Kultuuriloolises Arhiivis ja folkloristika osakonnas. EKM-il on pikaajaline kogemus humanitaarteadusliku arhiivinduse ja rahvustrükise alal, mis võimaldab rakendada ja arendada uusimaid meetodeid unikaalsete teaduskollektsioonide analüüsimiseks ja nende ainekogu kaasamiseks rahvusvahelisse teaduskäibesse. EKM-i teaduskollektsioonid integreeritakse Eesti ja rahvusvaheliste andmekogudega.

EKM-i teaduskollektsioonid on peamine uurimisbaas suurte tekstikorpuste põhisteks uuringuteks, sh transnatsionaalsete protsesside jälgimiseks. Ühtaegu kuuluvad EKM-i arhiivid ja arhiivraamatukogu suurimate ja vanimate hulka maailmas ning sisaldavad rahvusliku sõnalise ja kirjakultuuri unikaalset varamut.

Alus- ja rakendusuringute suunad

EKM-i teadustegevus hõlmab kultuuriprotsesside jälgimist diakroonilises ja horisontaalses mõõtnes. Võrdset olulist suundadena arendatakse Eesti-uuringute Tippkeskuse partneritega koostöös emblemaatiliste nähtuste (kirjandus, eepika, usund, sakraalsuse vormid, laulukultuur, postsotsialismi võimumaatriks, rahvusnarratiivid jm) analüüsimist ja interpreteerimist lokaalses ja üleilmses kontekstis. Uuritakse kirjalikkuse ja kirjakultuuri väljundeid ja tavasid, arendatakse liigiomase variatiivsuse, adapteerumise, migratsiooni ja diasporaa, ajalooliste kultuurivormide ja ideoloogiatega seotud probleemide käsitlusi. Metoodiliselt järjekindlalt toimub 21. sajandi digitaalse meediakultuuri ning elektrooniliste tekstikorpuste uurimine mitmesuguste digitaalhumanitaaria, eriti arvutilingvistiliste meetodite rakendamine kaudu. Teadusarenduse seisukohast on oluline ASTRA projekt „EKM-i arendamine rahvusvahelisel tasemel digihumanitaaria keskuseks“, mis pakub võimaluse rakendussuundade arendamiseks ning digitaalhumanitaaria rahvusliku keskuse väljaarendamiseks.

EKM tagab arengu järgmistes valdkondades:

- folkloorse ja kirjandusliku kommunikatsiooni uuringud (tekstipraktika, funktsioonid, žanripetsiifika, suhtlusrühmad, retseptioon);
- kultuuriprotsesside dünaamika uuringud (folkloori kasutusvaldkondade muutused kogukondades, folkloorikogud ja folkloristika erilaadilistes kultuuriprotsessides, kirjanduse ja ühiskonna kommunikatsiooniprotsessid, ideoloogiad, identiteediloome);
- Eesti regilaul ja muusikakultuur (regilaulu ja seto laulude stilistiline omapära ja sotsiaalne kontekst, laulutraditsiooni roll kollektiivse identiteedi loojana jm);
- soome-ugri ja teiste rahvaste traditsioonide uuringud;
- usundi, religioossuse ja müüdiuuringud (hõlmavad ajaloolisi ja tänapäevaseid nähtusi ning protsesse, moodustavad katuse religiooniarheoloogia ja religioonietnoloogia, mütoloogia, rituaalse aasta, uusvaimsuse ja komplementaarmeditsiini alastele käsitlustele);

- huumoriuuringud (huumor kui postsotsialistliku perioodi kommunikatsioonivorm, huumori uusvormid, loovuse ja traditsiooni avaldumine; huumor visuaalsetes narratiivides, sh karikatuurides);
- folkloori lühivormide uuringud (sh rahvapärane keelekasutus ja rahvapärase kirjalikkuse representatsioonid alates rahvuslikust ärkamisajast);
- (post)sotsialismi ja (post)kolonialismi uuringud (sh nõukogude võimumaatriks, kultuurilised kujutelmad ning nende suhe inimkogemuse materiaalsete ja afektiivsete aspektidega, argielu representatsioonid (kirjandus)kultuuris, folkloorivormides jm);
- biograafika ja elulookirjutuse vormide ja praktika uuringud (elulookirjutuslike tekstide ja mina-dokumentide poeetika, žanridünaamika, sotsiokultuurilised aspektid, trauma ja mälu protsessid);
- narratiiviuuringud (kestvamate folklooriprotsesside väljendusviisid klassikalistes vormingutes, isikujuttude ja kollektiivsete narratiivide liigid, sh muistendid, muinasjutud, kuulujutud, poliitilised narratiivid), kasutades folkloristika, narratiiviuurimise ja sotsiaalteaduse meetodeid;
- historiograafia, teadusloo ja ajalookirjutuse uuringud;
- soouuringud (folklooris, kirjanduses, meediatekstides ja avalikus retoorikas Eestis ja rahvusvahelises võrdluses);
- tänapäevaste kirjanduse ja kultuurinähtuste uuringud (luule ja proosa, rahvaluule lühivormid ja keelekasutus, sh vihakõne; pärandkultuuri ja elustiili muutused ja nende retseptsioon; varasemate folkloorinähtuste reinventsioon ja uute inskribeerimine kultuurikonteksti, nende kasutamine kirjanduses, usundilises või meelelahutuslikus kontekstis; internetinähtuste jälgimine ja analüüs);
- võrdlev kirjandusteadus ja poeetika (elulookirjutuse ja kirjanduse suhted, kirjandustekstide transmeedialised siirded, eesti pagulaskirjanduse suhted kodu-eesti kirjandusega, eesti kirjandus maailmakirjanduses, sh mälu-uuringute kontekstis);
- kirjanduse, kirjanduskultuuri ja rahvaluule kontekstipõhised allika- ja faktoloogiauuringud, tekstide tüpologia ja tekstoloogia ning tekstikriitika kommenteeritud allikapublikatsioonide ettevalmistamine;

- diasporaa ja migratsiooni uuringud (sh eksiilkirjandus ja suhted kirjandusega Eestis, Eesti diasporaa kultuur ja eesti etnilise kultuuri üleilmsete protsesside dünaamika, hargmaise kultuurimudeli diakroonilised aspektid; suhestumine repressioonidega);
- uutest suundadest arendatakse välja mitut alasuunda koondava ühisteemana biokultuurilise mitmekesisuse uurimine.

EKM-i teadus- ja arendustegevus teadusteemade (institutsionaalsete grantide) lõikes toimub koordineeritult, et tagada ressursside mõistlik jaotamine ja iga teadusteema innovaativsus ning vältida dubleerimist.

2019. aastal lõpevad EKM-is kõik kolm institutsionaalset uurimisteemat (IUT). EKM taotleb vähemalt kolme suurt uut teemat järgmiste valdkondade käsitlemiseks:

- Eesti kirjanduse ja tekstikultuuri interaktsioon ühiskonnaga (post)sotsialismi, (post)kolonialismi, migratsiooni ja diasporaa uuringute ning biograafika ja elulookirjutuse raamistikus (sh poetika, soolisus, trauma ja mälu protsessid ning hargmaise kultuurimudeli diakroonilised aspektid); samuti kirjandushistoriograafia ja -filosoofia.
- Jagatud ruum, maailmavaated ja mütoloogiad antropotseenis: folkloori adapteerumine, dünaamika ja visioonid Eesti uuringute näitel. Alusuuringute objektiks on jätkuvalt rahvapärane keel ja kirjakultuur, usund, mütoloogia ja narratiivid, eriti keeles, pärimuses, ja usundis väärtustatav ning laiemad ideoloogilised narratiivid, sh uusmütoloogiad ja ajaloolised rahvusnarratiivi kujundajad.
- Eesti ja soome-ugri folkloori alusuuringud fookusega folkloorse kommunikatsiooni eripärade ja arengu, rahvaluulekogude loomise, uurimise ja kasutamisega seotud kultuuriprotsesside uurimisel.

Koolitused

EKM panustab Eesti ja rahvusvahelisse kraadiõppesse magistri- ja doktoriõpingute, praktika ja koolituste kaudu; arendab oma uurimissuundadele toetuvaid doktoriõppe ja koolitusmooduleid; kasvatab võimekust järeldoktorantuuri vastuvõtva teadusasutusena.

EKM osaleb kultuuripärandit kaasava haridusressursi loomisel.

ASTRA meetme kaudu osaleb EKM partnerina Tartu Ülikooli juures tegutseva „Keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikooli“ tegevuses.

Teavitustegevus ja populariseerimine

EKM populariseerib ja teavitab Eesti ja rahvusvahelist avalikkust oma teadustulemustest ja uurimisvõimalustest Eesti-sisestel ja rahvusvahelistel konverentsidel, teabepäevadel, veebikeskkondades ja näitustel nii kirjandusmuuseumis kui väljaspool seda. EKM-i teadlased annavad erialaseid eksperthinnanguid meediakanalites. EKM-i tegevuse eesmärk on tõsta humanitaarteadusliku ja kultuuriteabe ning lähedaste erialade tundmist Eestis, rahvaluule ja kultuuriloo allikate ja trükipärandi ning teadustulemuste tundmist ja kasutamisoskusi.

VIII. PERSONAL, JUHTIMINE, FINANTSMAJANDUSLIK TEGEVUS JA RUUMIPROGRAMM

Eesti Kirjandusmuuseum panustab oma töötajate heaolusse ning tervislike töötingimuste loomisse ja arendamisse. EKM-i eesmärgiks on läbipaistev palgapoliitika, sooline võrdõiguslikkus, soodsate töövõimaluste loomine puuetega inimestele ning töötajate rahulolu tõus. Töötajate kvalifikatsiooni tõstmiseks soodustatakse täiend- ja ümberõpet. Regulaarselt viiakse läbi töötajate tervisekontrolli ja jälgitakse tööohutusnõuete täitmist.

Järgneva nelja aasta jooksul on plaanis suurendada teaduskraadiga töötajate osakaalu 40%-le EKM-i koosseisust. Samuti on plaanis leida võimalusi tuua välisteadlasi aladele, kus on spetsialiste vähe. Kandvuse ja interdistsiplinaarsuse suurendamiseks kasutatakse koostööprojektide ja tippkeskuse võimalusi.

EKM-i strateegiliseks juhtimiseks tegutseb Teadus- ja haldusnõukogu ning rahvusvaheline nõukogu, kelle tegevuse ulatus on sätestatud EKM-i põhimääruses.

EKM-i juhib direktor, kes kannab vastutust EKM-i tegevuse ja arengu ning rahaliste vahendite õiguspärase ja otstarbeka kasutamise eest. Direktori ülesanded on loetletud EKM-i põhimääruses.

Kirjastamisprobleemid kooskõlastatakse EKM Teaduskirjastuse nõukogus.

Infoturbepoliitika tõhusaks juurutamiseks tegutseb EKM-is IT-turvanõukogu.

EKM-i finantsmajandusliku ja haldustegevuse peamine eesmärk on tagada Eesti Kirjandusmuuseumi kui teadus- ja arendusasutuse ning teaduskollektsioone haldava mäluasutuse korrapärane ja vajadustele vastav toimimine.

EKM-i ruumiprogramm peab tagama asutuse mitmekülgse tegevuse sujuva ja tõrgeteta toimimise, lähtuvalt nüüdisaegsele töökeskkonnale kehtestatud nõuetest. Selle saavutamiseks tuleb:

- tagada fondihoidlate sobivaima säilitusrežiimi püsimine pideva kontrolli ja vajadusel rakendatavate meetmete abil;
- minimeerida töökeskkonna ohutegurid (sobiv valgustus, temperatuur jne);
- vahetada välja vana maja katus, remontida Vanemuise ja Pepleri tänavate poolsed majade fassaadid, osaliselt vahetada välja aknad ja küttesüsteem ning võimalusel ka vananenud elektrijuhtmistik;
- otsida võimalusi vana maja pööningu väljaheitamiseks ja keldri remondiks. Tulevikus on plaanis keldriruumides kavandada ja seal välja arendada EKM-i püsiekspositsioon;
- otsida võimalusi päikesepatareide soetamiseks hoidlate lamekatusetele, et eriti suvekuudel kompenseerida hoidlate jahutusele kuluv elektrienergia roheline taastuvenergiaga;
- remontida fuajee ning leida võimalused raamatumüügi tõhusaks korralduseks;
- muuta EKM-i suur saal tänapäevaseks ning varustada see moodsa esitlustehnikaga;
- varustada seminariruumid moodsa koolitus- ja esitlustehnikaga;
- tagada tööruumide eesmärgipärane ja heaperemehelik kasutus.

IX. RISKID JA ARENGUKAVA RAKENDAMINE

Kõige suuremaks riskiks EKM-i tegevusele on see, kui kõik kolm EKM-i institutsionaalset uurimisgranti (IUT22-2, IUT22-4 ja IUT22-5) lõpevad 2019. aastaga ning uued uurimisprojektid ei saa järgmisel perioodil rahastust või väheneb üldine teadusrahastus. Sel juhul tuleb leida muud vahendid EKM-i terviklikku toimimist tagava teaduskompetentsi säilitamiseks asutuse juures. Eesti avalikkusele suunatud teadustegevus kesksete kogudega pikemas perspektiivis on üks EKM-i olulisemaid funktsioone Eesti ühiskonnas. Uurimisgruppide võimalik rahastamata jäämine on ohuks uurimisvaldkondade järjepidevuse säilimisele ning võib ohtu seada ka Eesti-uuringute Tippkeskuse (2015–2023) tegevuse.

Teiseks riskiks on riiklike programmide „Eesti keel ja kultuurimälu II (2014–2018)“ ning „Rahvuskaaslaste programm (2014–2020)“ lõppemine vastavalt 2018. ja 2020. aastal. Kui nende programmide jätkuprogramme ei tule, on ohustatud EKM-i rahvusliku kultuurimäluga seotud pikaajalised tegevused ja monumentaalväljaannete koostamisel ja diasporaa-alane tegevus.

Kolmandaks ohuks on, et pingelised rahastusolud ei võimalda kaasata noori uurijaid teadustöösse, mis on takistuseks uurimisvaldkondade järjepidevuse tagamisel.

Väga suureks riskiks tuleb pidada ka võimalust, et EKM-i hooned antakse Riigi Kinnisvara AS hallata, kuna see võib tähendada halduskulude tõusu.

Arengukava on EKM-i strateegiline dokument, mille põhjal planeeritakse igaaastased tegevused ja sellele vastavad eelarved. Arengukava täitmist korraldab ja selle eest vastutab EKM-i direktor. EKM teadus- ja haldusnõukogu hindab arengukava täitmist EKM-i aastaaruande põhjal vähemalt kord aastas oma teises kvartalis toimival istungil ja EKM-i direktori ettepanekul täiendab ja/või uuendab kehtivat arengukava vastavalt vajadusele.

Tartus, 3. aprillil 2017. a

EESTI KIRJANDUSMUUSEUMI IT-ARENGUKAVA

IT-ORGANISATSIOONI VISIOON

Uusi IT-alaseid tegevuskavasid ja suundumusi uurib, suunab ning nende juurutamist koordineerib Eesti Kirjandusmuuseumis (EKM-is) IT-valdkonna juht. Tema koordineerib ka süsteemiülema (hetkel võrguadministraatori ametinimetuse all), kasutajatoe spetsialisti, andme-administraatori ja andmebaaside spetsialisti (arengukava koostamise ajal vastav ametikoht puudub) tööd.

EKM-is on kokku kutsutud IT-turvanõukogu, mille ülesannete hulka kuulub infoturbe reeglite täitmise, protsesside, intsidentide analüüs ning hindamine ja infoturbe-alase teadlikkuse tõstmine EKM-is.

IT-ARHITEKTUURI VISIOON

EKM-i infosüsteemi arhitektuur toetab kolme suuremat tegevuste gruppi:

- materjali kogumine ja kirjeldamine, teaduskollektsioonide moodustamine;
- materjali ja kogude kasutamine;
- materjalide digiteerimine ja avaandmete loomine.

Teadustöökse luuakse ühtne platvorm, kus teadlane saab luua andmebaase ja sisukeskkondi. Selle platvormi kaudu tehakse materjalid huvilistele kättesaadavaks.

TARISTU VISIOON

Taristu ülesanne on luua alus vajalike elektrooniliste teenuste osutamiseks ja nende kasutamiseks. Selleks on vajalik piisav serveri-, arvutivõrgu- ja telefonivõrguressurs.

Teenuseid osutav taristu on üles ehitatud, pidades silmas nüüdisaegseid standardeid.

IT-taristu muudatuste haldus järgib EKM-i põhitegevuse vajadusi ja tehnoloogilise arengu nõudeid.

Serverite paindlikuks haldamiseks on kasutusel virtuaalserverid.

Kasutusel on mugav ja turvaline kaugühendus.

Arvutivõrgu ühendused on dubleeritud sidekanalite ja teenusepakkujate osas (nt EENet ja Telia).

Kasutusel on monitoorimissüsteem, mis võimaldab saada statistilist infot ressursside kasutamisest ning informeerib teenusepakkujat ja IT-meeskonda tekkinud häiretest taristus.

Kesksed taristu seadmed on varustatud tagavaravoolu seadmetega, et vältida juhuslikest elektrisüsteemi häiretest tekkida võivaid katkestusi.

Elektrooniliste andmete säilimise tagamiseks on rakendatud andmemahutudele piisav varukoopiasüsteem. Rakendatud on regulaarne varundamine vähemalt kahes eri tehnoloogias ning vähemalt üks koopia asub füüsiliselt teises asukohas.

Seadmete taastamiseks on olemas dokumentatsioon konfiguratsiooni ja juhistega.

Seadmete korrasoleku tagamiseks on kehtestatud regulaarsed hooldustegevused.

Serveriruumides ja arvutivõrgu sõlmpunktides on tagatud füüsiline turvalisus ja tuleohutus.

ARVUTIABI VISIOON

Arvutiabi ülesanne on aidata igati kaasa EKM-i eesmärkide täitmisele arvutitöökoha funktsionaalsuse tagamisega ja sellega seotud kvaliteetsete teenuste pakkumisega.

Arvutiabile on oluline teenuste kasutajate rahulolu ja soovide võimalikult kiire täitmine.

Kvaliteetse teenuse pakkumisel on suur roll meeskonnatööl ning selle arendamisega tegeletakse.

Kaughaldusega lahendatavad probleemid lahendatakse üldjuhul viivitamatult.

Riist- ja tarkvara soetamine ja arvestus toimub vastavalt kehtestatud standarditele.

Arvutitöökohad on dokumenteeritud ja andmete muutumisel uuendatakse neid jooksvalt.

Kasutusel on lahendus, kus on registreeritud kõik IT-ga seotud tööd ja nende lahendamine. Regulaarselt toimub probleemide ja nende lahendamise käigu analüüs.

INFOSÜSTEEMIDE ARENDUSE JA HALDAMISE VISIOON

Infosüsteem Kivike võimaldab hallata, pikaajaliselt säilitada ja huvilistele kättesaadavaks teha EKM-i kogude digitaalseid materjale (nii digiteeritud kui ka digitaalselt sündinud trükiseid, fotosid, käsikirju, audio- ja videosalvestusi, kunstiteoseid jm) ning arhiivimaterjalide kohta käivat andmestikku. Kasutusel on optimaalne hulk standardiseeritud lahendusi.

Kivikesel on hooldusleping arendajaga, mis tagab regulaarse hoolduse.

Asutuses on tööl kvalifitseeritud andmebaaside spetsialist.

Kasutatakse autentimis- ja autoriseerimistaristut, mis võimaldab kasutada erisuguseid autentimislahendusi (nt ID-kaart, Mobiil-ID). Kasutajaväärtust luuakse sellega, et võetakse kasutusele ühekordne autentimine SSO (ingl *Single sign-on*) ja EKM-ist on TAAT-i teenuse juures identiteedipakkuja.

Võimalusel IT-lahendused konsolideeritakse. Aegunud andmebaaside veebiväljundid suletakse ja arhiveeritakse, kusjuures asutuse siseselt väärtuslikuks peetav materjal talletatakse ja/või esitatakse nüüdisajastatud viisil.

EKM on Eesti Keeleressursside Keskuse (EKRK) konsortsiumliige, osaledes projektis „Eesti Keeleressursside Keskuse (EKRK) ühendatud sisuotsing“. Koostöös EKRK-ga püütakse leida uusi võimalusi, et EKM-i kogud jõuaksid kasutajateni.

ANDME-, INFOSÜSTEEMIDE JA IT-TURBE VISIOON

Täidetud on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia turbejuhi funktsioon.

EKM rakendab infoturbe (ISKE) meetmeid, mille eesmärgiks on tagada isikuandmete ja EKM-i kogude materjalide kaitse. EKM varundab oma digiandmeid dubleerivalt ka väljaspool maja.

EKM-i IT-turbe eesmärgiks on rakendada meetmed, et oleks tagatud IT-süsteemide, IT-komponentide ja võrkude turbevajadus ning infosüsteemide Kivike ja Haldjas vastavus ISKE keskmisele turbeastmele (M).

Infovarade turvalisus tagatakse ja säilitakse sellises ulatuses, et EKM saaks kõige tõenäolisemate ohtude tingimustes normaalselt ja katkestusteta tegutseda oma põhitegevuste täitmiseks.

Turvameetmed peavad olema majanduslikult õigustatud ja proportsioonis võimaliku kahjuga, mis võib tekkida meetmete puudulikkuse tõttu, ning nende häiriv toime EKM-i tegevusele ja töötajate tööle peab olema võimalikult väike.

Toimub perioodiline töötajate (vajadusel ka tarnijate ja partnerite) teavitamine EKM-i turvaeesmärkidest ja strateegiatest ning inimesed on teadlikud nende sellekohastest rollidest ja kohustustest.

Andmeturbe seisukohast oluliste töökohtade töötajaid koolitatakse spetsiifilistel turvateemadel.

Peetakse registrit eri tüüpi avariide ja katkestuste kohta. Avarii kõrvaldaja toimib vastavalt juhistele.

Suuremate avariide lahendamiseks on rutiinsed taasteplaanid, mis tagab avarii kiirema likvideerimise.

Regulaarselt kontrollitakse tagavarakoopiatest taaste võimalikkust.

MUU

Kõigil töötajatel on olemas asutuse standardile vastav meiliaadress.

Töötajad on teadlikud arvutikasutajad (koolitused, teavitav materjal).

Asutusel on olemas tänapäevane veebileht, mille sisu uuendatakse regulaarselt. Suuremad muutused veebilehe kasutajaliideses toimuvad iga kolme aasta järel.

EKM-i Kivikese tellimusmoodul ja EKM-i e-pood on kasutajatele mugavad ja turvalised müügikeskkonnad.

Kasutusel on dokumendihaldussüsteem (nt Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) haldusala ühtne dokumendihalduse keskkond PINAL).

Digiteerimine on jätkuvalt prioriteetne valdkond ja selleks taotletakse ressursse ning tehakse koostööd teiste asutustega.

EKM-i IT-lahenduste prioriteediks on tagada efektiivne andmete kogumine, säilitamine ja avalikuks tegemine ning efektiivne teadustöö.

IT-arendustegevus taotleb valdkondade ja rakenduste ülest vaadet, et ei kogutaks dubleerivaid andmeid ega jäetaks uute arenduste korral tähelepanuta kaasnevat funktsionaalsust.

IT-dokumentatsioon hoitakse kokkulepitud tingimustel ajakohasena.

EKM-is kasutatakse 10 Gb/s internetiühendust.

2020. aastaks vastab EKM-i info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kõigile HTM-i konsolideerimise miinimumnõuetele, seades seejuures eesmärgiks olla haldusala parimate hulgas.

Suur osa tööfailidest luuakse, muudetakse ja hoitakse töötajatele ettenähtud võrguressursil, mitte personaalarvutites, et tagada andmete turvaline säilimine ja kättesaamine.

IT-tegevustele ja -ressurssidele tagatakse jätkusuutlik baasfinantseerimine, mitte ainult projektipõhine finantseering.

2020. aastaks jõutakse niikaugemale, et infosüsteemide arendamisel kasutatakse eesti keele ja kõnetehnoloogia rakendusi ning nende abil loodud lahendusi.

Tegeletakse IT-süsteemide, andmesidevõrkude, riistvara, rakenduste ja muu taristu süstemaatilise optimeerimisega ja standardiseerimisega, sh toimub dubleeritud teenuste ning rollide konsolideerimine.